

FELTÉTEL NÉLKÜLI ALAPJÖVEDELEM

Az feltétel nélküli alapjövedelem történetének főbb sarokpontjai a 2. világháború után:

- **1968:** Martin Luther King beszéde a garantált jövedelemről és a jövedelembiztonságról;
- **1983:** a Basic Income Earth Network ([BIEN](#)) megalakulása;
- **2010:** A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának A szegénység és társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai platformja. ([COM/2010/0758](#))
- **2013-2014:** [Európai polgári kezdeményezés](#) a feltétel nélküli alapjövedelemért, melynek alapelvei:
 - az alapjövedelem névre szóló és univerzális az EU minden állampolgárának,
 - feltétel nélküli,
 - elegendő nagyságú a méltóságteljes élet viteléhez.
- **2014, Magyarország:** A [LÉT](#) független szakértői csoportjának koncepciója az FNA-ról, a költségvetési megvalósíthatósági tanulmánnyal együtt.
- **2017.** - [Finnországban](#) és [Kanadában](#) kísérletképpen egy-egy városban bevezetik az FNA-t.

A feltétel nélküli alapjövedelem (FNA) folyamatosan visszatérő témája a szegénységgel és társadalmi kirekesztéssel foglalkozó nemzetközi illetve hazai szervezeteknek, pártoknak. Jelen háttéranyag betekintést nyújt a különböző alapjövedelem-koncepciókba, az Európai Bizottság törekvéseibe, bemutat néhány nemzetközi példát, és a magyarországi törekvéseket is számba veszi.

Előzmények

A feltétel nélküli alapjövedelem (FNA) gondolata nem a 21. század terméke, először Martin Luther King [beszélt](#) a garantált jövedelemről, mint a szegénység felszámolásának legegyszerűbb és leghatásosabb módjáról egy 1968-as beszédében; és ő vezette be a köztudatba a jövedelembiztonság fogalmát is. Azóta számos elmélet, megoldás született a témában, például Milton Friedman és James Tobin közgazdászok kidolgozták a negatív jövedelemadó fogalmát. Ez teoretikusan azokat érintené, akik egy bizonyos jövedelmi szint alatt keresnek, és adófizetés helyett pénzt kapnának az államtól.

A FELTÉTEL NÉLKÜLI ALAPJÖVEDELEM (FNA)

Az FNA egy olyan, mindenkinek alanyi jogon járó jövedelemforrás, mely nem kötődik semmilyen kritériumhoz. Nem célzott támogatás, hanem univerzális, és minden egyéb szociális juttatást kiváltó eszköz.

További jellemzői:

- mindenki pénzben és nem élelmiszerben vagy más természeti javakban kapja;
- alanyi jogon jár, vagyis alapja nem a családok vagy háztartások;
- rendszeres jövedelem (vagyis nem egyszeri vagy szezonális);
- nagysága arra elegendő, hogy a lakhatás és az étkezés költségeit a támogatott személyfedezze;
- rászorultságtól és munkavállalási hajlandóságtól független.

Amire megoldást jelenthet:

- a jövedelmi és vagyoni különbségek mérséklése;
- a mélyszegénység csökkentése;
- a kiszolgáltatott rétegek, szegregált csoportok elérése,;
- gazdaságélénkítés megvalósítása, a jövedelem elköltésén keresztül.

Az **alapjövedelem mellett érvelők** szerint ([Gébert Judit-Tózsér János, 2013](#)) nem csökkenti a munkavállalási kedvet, sőt motiválja az alkalmi, a részmunkaidős illetve a távmunkavállalást, hiszen ezek mellett sem kellene a segélyről lemondani. Javítaná a munkavállalók alkupozícióját, hiszen így nem kényszerülnének megalázó feltételekkel, rossz munkakörülményekkel munkát vállalni. Csökkentené azok kiszolgáltatottságát, akik jelenleg eltartottnak számítanak, mint például a háztartásbeliek, gyereket nevelők, a kiskertben dolgozók, beteg családtagjukat ápolók és így tovább. Az alapjövedelem számottevően javítaná, sőt alapjaiban meg is változtatná a mélyszegénységben élők, a hajléktalanok illetve a megélhetési bűnözők életkörülményeit. A szociális ellátásra épülő bürokrácia is jelentősen csökkenhetne, hiszen nem volna szükség arra a rendszerre, mely folyamatosan ellenőrzi a rászorulókat (számukat, rászorultságuk indokait és mértékét) sokszor igen megalázó módon.

Az alapjövedelem ellenzői szerint:

- inaktivitásra ösztönöz;
- hiperinflációhoz vezethet;
- megnövekedett szociális kiadásokat jelentene a költségvetésből, növelni kellene a bevételeket (például adóemeléssel).

A technológia fejlődése, a termelési hatékonyság növekedése a foglalkoztatottság csökkenését vonja maga után. Ugyanakkora GDP előállításához egyre kevesebb munkavállalóra van szükség, ez világtrend. A gépi munkaerő olcsóbb, mint az emberi, nem kell utána folyamatosan bért és járulékokat fizetni, és bérkövetelése sincsenek. A technológiai fejlődés tehát egyértelműen a munkaerő-felhasználás és a foglalkoztatás ellen hat.

Ebből következik, hogy a teljes foglalkoztatás elvét fel kell adni, és a társadalmi felelősségvállalás jegyében a társadalom minden tagja számára biztosítani a megélhetéshez szükséges jövedelmet. A munkánélküli segély nem jelenthet megoldást, ugyanis:

- megbélyegez, a társadalom haszontalan tagjaként stigmatizál;

- a hozzájutáshoz egy sor megalázó helyzeten kell átverekednie magát az igénylőnek;
- mindezt három-, hathavi rendszerességgel ismételnie kell.

EURÓPAI UNIÓ

Európai polgári kezdeményezés

Az 2013-as [Európai polgári kezdeményezés](#) előterjesztői a következő 15 EU tagállam polgárai voltak: Ausztria, Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Lengyelország, Luxemburg, Németország, Olaszország, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország.

Az európai polgári kezdeményezés sikerességéhez egymillió aláírásra lett volna szükség, melynek összegyűjtésére egy év állt rendelkezésre. Az aláírásgyűjtés célja az volt, hogy az Európai Bizottság uniós jogszabályalkotást kezdeményezzen a feltétel nélküli alapjövedelem megteremtéséről. Összesen 285 ezer aláírás gyűlt össze, így a kezdeményezés eredménytelen volt. Magyarországon a szükséges 16 500 helyett 14 514 aláírás gyűlt össze. Az kvóta által előírt aláírást egyedül Bulgáriában sikerült összegyűjteni.

A kezdeményezés konkrét összeget nem javasolt, csak az alapelveket fektette le, amelyek a következők voltak:

- az alapjövedelem névre szóló és univerzális az EU minden állampolgárának,
- feltétel nélkül,
- és elegendő nagyságú a méltóságteljes élet viteléhez.

A szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni európai platform

Az Európai Bizottság a továbbra is foglalkozik az alapjövedelem összetételének és ideális mértékének módszertani kidolgozásával. Az Európa 2020 stratégiának a szegénység elleni küzdelem az egyik fő célkitűzése, ennek egyik eszköze lehet a garantált alapjövedelem, amelyre a [COM/2010/0758](#) bizottsági közlemény tér ki.

KÜLFÖLDI PÉLDÁK

Finnország

2017. január elsejétől kísérletképpen két évre bevezették [Finnországban](#) a FNA-t. Ez nem teljesen felel meg a FNA kritériumainak, ugyanis csak munkanélküliek kerültek a programba, és egyelőre csak kétezren, akiket egy reprezentatív statisztikai szelekció során választottak ki. Ők havi 560 eurót kapnak. Mivel valójában egy szociális kísérletről van szó, kontrollcsoport is részt vesz benne, ők hasonló paraméterekkel bírnak, mint az alapjövedelemben részesülők, de juttatást nem kapnak.

Kanada

[Kanadában](#) is egy, a Finnországhoz hasonló kísérletet kezdtek el 2017-ben. Ontario állam négyezer, 18 és 65 év közötti, sorsolással kiválasztott lakosa kap három éven keresztül úgynevezett kiegészítő alapfizetést a már meglévő alacsony bére mellé. Semmilyen más feltételnek nem kell megfelelniük. Az alapjövedelem így akár az alacsony fizetés duplája is lehet.

A kanadai programtól, amely a különféle szociális támogatásokat és segélyeket is kiváltja, azt várják, hogy kiderüljenek az esetleges rejtett költségek és mérhetőek legyenek az eredmények. A kísérletből választ keresnek továbbá arra a kérdésre, lehet-e az alapjövedelem megoldás a szegénység problémájára.

**A SZEGÉNYSÉG INDIKÁTORAI:
EU ÉS MAGYARORSZÁG 2014-ES ADATAI**

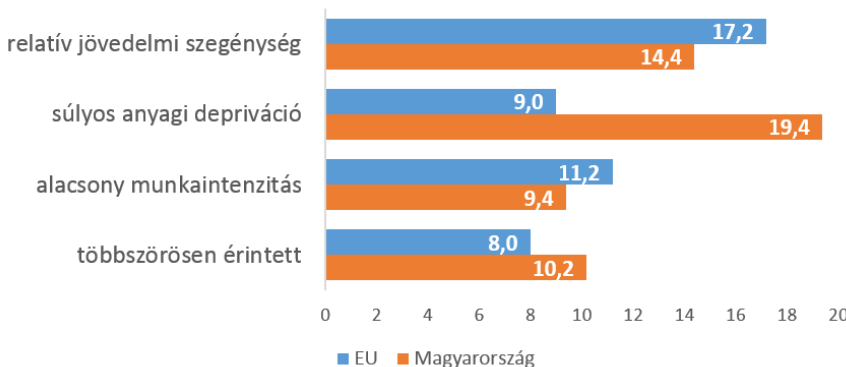
A szegénység és társadalmi kirekesztés jelzőszámai a szegénységi kockázat és a társadalmi kirekesztettség ráta. Három szempontból (indikátor) közelíti meg a statisztika a szegénység mérését.

- 1. Relatív jövedelmi szegénység:** a szegénységi küszöb alatt élők.
- 2. Súlyos anyagi depriváció** (anyagi nélkülözés). Kilenc összetevőből (tévé, telefon, mosógép, hús-hal-fehérje fogyasztás minden második napon, lakás befűtése, váratlan kiadások, nem otthon töltött hétvége, autó) legalább négyet nem engedhet meg magának.
- 3. Nagyon alacsony munkaintenzitás** (olyan háztartások, amelynek a munkaképes korú lakosai lehetséges munkaidejük egyötödét töltötték csak munkával).

A szegénység kockázatának kitétek azok, akik a fenti háromból legalább egy dimenzióban érintettek.

2014-ben az Európai Unió teljes lakosságán belül 17,2 százalék volt a relatív jövedelmi szegénységi arány (Magyarország 14,4 százalék). A súlyos anyagi depriváció a teljes lakosság 9 százalékát érintette (Magyarországon 19,4 százalékot, közel kétfélmillió ember) és a nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya 11,2 százalék volt (Magyarország 9,4 százalék) (Eurostat és KSH adatok). Azoknak az aránya, akik több (azaz kettő vagy három) szempontból is érintve voltak, az EU teljes népességének több mint nyolc százalékát tette ki, nálunk ez az érték majdnem elérte a 10 százalékot, ami közel egymillió embert jelent.

A szegénységnek és társadalmi kirekesztésnek kitétek aránya Magyarországon és az EU-ban, 2014 (a teljes népesség százalékában)

Forrás: Infoszolg/ [Eurostat](#), [KSH](#)

A LÉT MUNKACSOPORT KUTATÁSA, 2014

A LÉT munkacsoport [elképzelése](#) szerint minden, legalább nyolc éve Magyarországon lakó és nem máshol adózó állampolgár havi rendszerességgel kapna egy összeget az államtól, ami őt feltétel nélkül megilleti. Ez az összeg az élethez, a léthez és egyben a személyhez fűződő elidegeníthetetlen, alkotmányos alapjog lenne. A gyerekek havonta 25 ezer forintot, a felnőttek 50 ezer forintot, a várandós anyák 75 ezer forintot kapnának. A 2014-ben kidolgozott koncepcióban az akkor kiszámított létminimum kétharmadával számoltak. Az elképzelés szerint ezen összeg rendszeres folyósítása a szegénységi küszöb alatt élők számát a felére, a létminimum alatt élők arányát 40 százalékról 30 százalékra csökkentené. A költségvetési oldal felől tekintve mindez a költségvetés kiadási oldalának két százalékos többletforrás bevonását igényelné, és jövedelmek több ezer milliárd forint nagyságú átrendezését.

FNA és munkavállalói hajlandóság

A koncepció kidolgozóit szerint az alapjövedelem segít a munkaképesség megőrzésében,

ugyanis jelenleg, akik hosszabb ideje munkanélküliek, azok mentálisan, egészségileg tönkremennek, kapcsolatrendszerük leépül, nehezen integrálhatóak vissza a munkaerőpiacra. A FNA elsőrendű célja, hogy senki ne éljen fizikai nyomorban, lelki megaláztatásban. A nyomor az, ami ellehetetleníti a teljesítményt, ami tönkreteszi a munkavállalói hajlandóságot, az esélyt az integrálódásra.

Érveik az alapjövedelem mellett: hatásos eszköz lehetne a szegénység és a társadalmi egyenlőtlenség csökkentésére. Magyarországon jelenleg a rászorultaknak csak a fele veszi vagy tudja igénybe venni a rendszeres szociális segélyt. Az alapjövedelem nem csak egy bizonyos összeget jelentene, hanem annak az alapelvek az elismerését és intézményesítését, miszerint minden embernek társadalmi tagságánál fogva joga van a méltóságteljes élethez illetve egy bizonyos megélhetési szint felett élni.

Az FNA hatással lehetne a gazdaság élénkítésére is, ugyanis az eddig elmaradott településeken megjelenne a vásárlóerő, nagyobb keresletet biztosítva a helyi gazdasági szereplők számára.

Források:

- [Európai polgári kezdeményezés](#) – Feltétel Nélküli Alapjövedelem
- [Smarter, greener, more inclusive](#) ? Indicators to support the Europe 2020 strategy ([Eurostat, 2016](#))
- [COM/2010/0758](#) végleges A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának A szegénység és társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai platformja
- Finland trials basic income for unemployed – The Guardian, [2017. január 3.](#)
- Hugh Frazer – Eric Marlier: Minimumjövedelmi rendszerek az EU tagállamaiban, *Esély*, 2010/5.
- Artner Annamária: A feltétel nélküli alapjövedelem relevanciája és kérdőjelei ([Eszmélet, 2014/102.](#))
- Európai [közvélemény-kutatás](#) a FNA-ról
- European Citizens' [Initiative](#) for an Unconditional Basic Income
- Basic Income as a policy option: Can it add up? ([OECD, 2017](#))
- Gébert Judit-Tózsér János: Ami jár, az jár ([Magyar Narancs, 2013. július](#))
- A [LÉT](#) munkacsoport ajánlata a magyar társadalomnak, (2014. [tanulmány](#))
- A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, ([2010–2015](#)), KSH Stadat